

Alla lantbrukare äger maskiner. Maskinparken representerar ett högt värde och kostar mycket pengar. Ändå ägnas maskinkostnaderna liten uppmärksamhet i en tid när maskinerna blir dyrare och räntan stiger.

TEXT & FOTO **MARCUS FRENEMARK**

Hur mycket får maskinerna kosta i ditt lantbruk?

Sedan 2020 har priserna på lantbrukets maskiner och redskap ökat med upp till 50 procent, samtidigt som räntan fördubblats.

– Maskinkostnaderna ökar till en nivå vi inte är vana vid, hävdar Jakob Söderberg.

Han är VD för Farmers First och har bred erfarenhet inom lantbruksrådgivning. Jakob Söderberg förvånas över att det pratas så lite maskinekonomi:

– Vad får maskinerna egentligen kosta och vad tillför de? Vi har massor av rådgivare inom växtodling och animalieproduktion men ingen oberoende rådgivning kring maskinerna.

»Maskinkostnaderna finns på olika konton i bokföringen, som reparation, underhåll, drivmedel, räntor och avskrivningar.«

LANTMANNEN VAR MED när Jakob Söderberg träffade lantbrukaren Erik Jansson på Kärrfästegården för att prata maskinekonomins teori och praktik.

Erik Jansson driver ett allsidigt växtodlingsföretag med 900 hektar åker

där potatis är den viktigaste grödan och odlas på 230 hektar. På Kärrfästegården, söder om Kristianstad, finns många maskiner i arbete, bland annat ett tjugotal bevattningsmaskiner som har fått jobba för högrtryck i sommar.

Erik Jansson bekräftar bilden av ökande priser:

– Jag har förhållandevis nya maskiner men priserna har stigit något kopiöst de senaste åren. Ska jag ersätta en harv som jag köpte för fem år sedan så är den dubbelt så dyr i dag, säger han.

Till det ska läggas den stigande räntan, som i dag ligger på minst 6 procent vid krediter med maskinen som säkerhet.

– Innan, när räntan var låg och man köpte en ny maskin, var det nästan dyrare att underhålla en maskin än vad räntan kostade, säger Erik.

LANTBRUKETS AVSALUGRÖDOR steg kraftigt i pris för några år sedan. Det skapade ekonomiskt utrymme för extra maskinkapacitet.

– Grödan var värdefull och det gällde att få in den till sista kilot. Nu har kostnaderna kommit i fatt med både inköpspriser och ränta, säger Jakob.

När Jakob Söderberg reflekterar över utvecklingen i lantbruket noterar han hur företag med animalieproduktion successivt blivit allt mer strukturerade i sin verksamhet, det jobbas med nyckeltal, jämförelser och ”lean production”. Inom växtodlingen övervägs varje

odlingsinsats noga, ger en kvävegiva och svampbekämpning pengarna tillbaka eller mer?

Men när det kommer till maskinerna är det inte lika noga. Maskinkostnaderna uppgår i genomsnitt till cirka 30 procent av kostnaderna i växtodlingen men diskuteras för lite, anser Jakob Söderberg.

Möjligen kan det bero på att maskinerna är svårare att överblicka i redovisningen.

– Maskinkostnaderna finns på olika konton i bokföringen, som reparation, underhåll, drivmedel, räntor och avskrivningar. Det är viktigt att titta på dem. Men krångla inte till det, det är bättre att räkna grovt än att inte räkna alls, säger Jakob.

För att få fram ett nyckeltal slår han ut maskinkostnaden per hektar, vill man jämföra sig med andra gårdar oberoende av driftsriktning kan man räkna ut hur stor del av omsättningen som går till att täcka maskinkostnaderna.

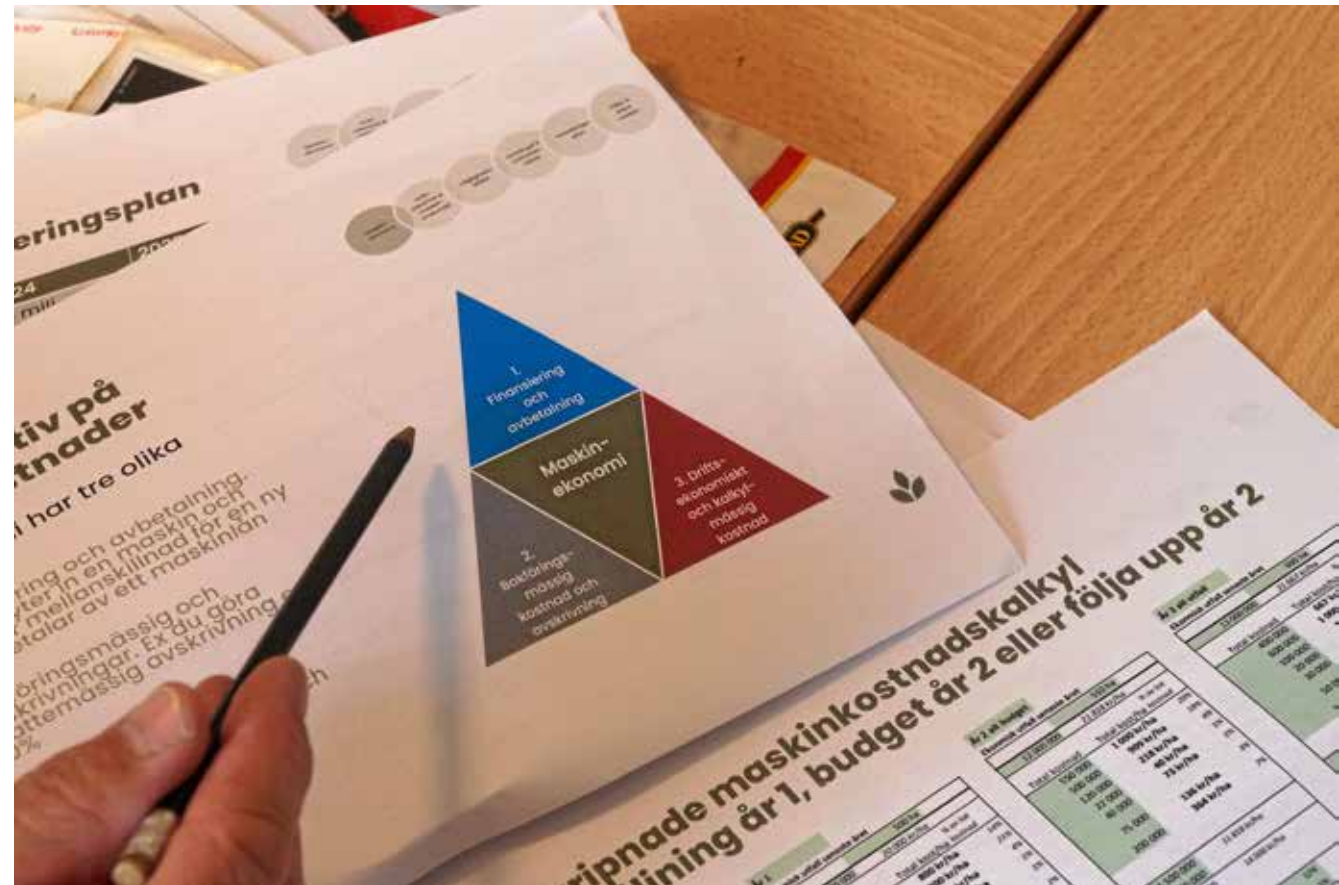
– Normalt tar maskinkostnaden 20–30 procent av omsättningen men variationen är stor mellan gårdarna, säger Jakob.

MASKINPARKEN PÅ EN gård binder ett stort kapital. Jakob har 20 000 kronor per hektar som riktmärke för maskinkapitalet men det räcker inte långt på Kärrfästegården.

– Vi har 18 bevattningsmaskiner, räknar vi med allt annat kring bevattningen, »

Erik Jansson (till höger) driver ett växtodlingsföretag med 900 hektar åker där potatis är den viktigaste grödan. Lantmannen var med när han träffade Jakob Söderberg för att prata maskinekonomins teori och praktik.

Maskinkostnaderna uppgår i genomsnitt till cirka 30 procent av kostnaderna i växtodlingen men diskuteras för lite, anser Jakob Söderberg.

För Erik Jansson på Kärrfästegården är maskinkostnaden per hektar betydligt högre i specialgrödorna än i tröskgrödorna.

FOTO HANS DAHLGREN

» som borrar, stamledning och rör, så har vi säkert investerat en miljon per bevattningsmaskin. Men en del av det får väl räknas till markvärdet, säger Erik.

Potatisodlingen kräver sina specialmaskiner och de är inte billiga, en ny potatisupptagare kostar ett par miljoner. Erik har inte räknat ut maskinkostnaden per hektar. I hans fall hade den också fått fördelas ut per gröda eftersom maskinkostnaderna är betydligt högre i specialgrödorna än i tröskgrödorna. Men han har en god uppfattning om vad som krävs och ett eget nyckeltal.

– Jag brukar säga att grödan ska bära en halvsliten maskinpark, det vill säga hälften av värdet om jag skulle köpa alla maskinerna nya. Det ska företaget klara annars är det inte lönsamt.

Maskinkostnader och arbetskostnad hänger ihop. Högre maskinkostnader kan förklaras och försvaras med att arbetskostnaden är lägre och vice versa. Eriks båda anställda är helårsanställda, hans erfarenhet är att det krävs för att attrahera kvalificerad personal.

I ETT RENODLAT växtodlingsföretag kan det vara svårt att ha arbetsuppgifter

till personalen under vintermånaderna. Maskinunderhåll är förstas en given punkt men det kan också motivera inköp av extra maskiner för att få fler arbetstimmar till personalen.

På Kärrfästegården finns det en gräv-maskin som används högst 150 timmar om året.

– Den är väl egentligen inte lönsam men vi behöver gräva ibland och kan vi då göra det själva har jag betalt jobb åt två man tack vare den maskinen, säger Erik.

En begagnad gödseltunna som Erik nyligen investerat i fyller samma funktion. Grisgödseln, som köps in från en grisgård i trakten, sprids nu av hans egen personal i stället för av maskinstationen.

– Maskinstationstaxorna sticker i väg. Jag hade aldrig fått ekonomi i att köpa en ny tunna, de är svindyra. Men begagnat har inte hängt med upp så jag köpte en tunna hyfsat billigt och kan köra gödseln själv.

Underhållet av maskinerna är dubbelt betydelsefullt för maskinekonomin. Det påverkar både driftsresultat och kapital.

En välskött maskin löper väsentligt

mindre risk att haverera under säsong. Enligt verkstäderna som Jakob Söderberg och Farmers First har kontakt med hade, beroende av maskintyp, mellan 50 och 70 procent av haverierna kunnat förebyggas med rätt service.

TILL DET SKA LÄGGAS att värdeminskningen går långsammare på en maskin som underhållits enligt instruktionsboken.

– Jag hör ofta från maskinhandlarna att en välskött maskin har ett högre andrahandsvärde. Stora belopp är bundna i maskinerna, kan man få ner värdeminskningen med någon enstaka procent tack vare strukturerat underhåll

»Kan man få ner värdeminskningen med någon enstaka procent tack vare strukturerat underhåll så ger det bra utväxling.«

Efterkalkyl på maskinkostnader, exempel

Växtodlingsgård med 500 hektar

Omsättning: 20 000 kronor per hektar = 10 miljoner kronor

Maskinkapital: 14 000 kronor per hektar = 7 miljoner kronor

Årliga maskinkostnader	kr/ha	kr totalt
Drivmedel, smörjmedel, olja	800	400 000
Underhåll, reparation och reservdelar	1 200	600 000
Egen arbetskostnad underhåll	200	100 000
Skatt och försäkringar maskinpark	40	20 000
Förvaring/maskinhall	60	30 000
Gårdsverkstad (t ex el, värme, verktyg)	100	50 000
Inhyrda maskintjänster	200	100 000
Summa	2 600	1 300 000

Kapitalkostnader		
Ingående nuvärde på maskinparken	14 000	7 000 000
Investeringar under året	2 000	1 000 000
Totalt maskinkapital, utgående värde	16 000	8 000 000
Värdeminskning, 14% av kapitalet	2 240	1 120 000
Medelkapital under året		7 440 000
Kalkylränta, 5% av medelkapitalet	744	372 000
Summa	2 984	1 492 000

Total maskinkostnad 5 584 2 792 000

Maskinkostnad i procent av omsättningen: 28 %

så ger det bra utväxling. Och kan du spara in ett haveri så blir det pengar på sista raden, säger Jakob.

Att utföra servicen på maskinerna på ett strukturerat sätt där varje enhet får den omvårdnad den behöver vid rätt tidpunkt är en utmaning.

Erik är medveten om detta.

– Vi försöker hålla koll. En grundregel för att inte glömma är att inte sätta in något redskap i maskinhallen innan du har gjort vid det. Och då kan det stå rätt många maskiner ute ibland, säger han.

FARMERS FIRST HAR utvecklat en app med vars hjälp det går att hålla koll så att service görs i rätt tid, på rätt sätt och blir dokumenterad. Jakob Söderberg hoppas att appen ska bli ett verktyg på väg mot ett "fleet management system" för lantbrukets maskinpark liknande de system som åkerier och hyrbilsföretag använder för att optimera sin fordonsanvändning.

Erik har inte testat appen ännu men han söker ett verktyg som hjälper honom att överblicka och styra den dagliga driften. Rätt redskap skulle underlätta.

– Egentligen skulle jag kunna vara härifrån och företaget skulle snurra ändå. Så tänker jag ibland att det kan fungera om man är en bra chef men jag kommer nog inte dit, säger han.

Läglighet återkommer ofta i diskussioner om maskinekonomi. Det finns en optimal tidpunkt för varje åtgärd i växtodlingen, när man missar den tidpunkten med en timme, dag eller, i värsta fall, en vecka uppstår en läglighetseffekt i form av lägre skörd och/eller sämre kvalitet.

Att hålla en maskinpark som minimerar läglighetseffekten kostar pengar men med väl underhållna maskiner har man kommit en bit på vägen.

ERIK JANSSON HAR lagt stora värden i potatisfälten under året och när det drar ihop sig till skörd krävs det att maskinerna håller måttet så att skörden kan bärgas.

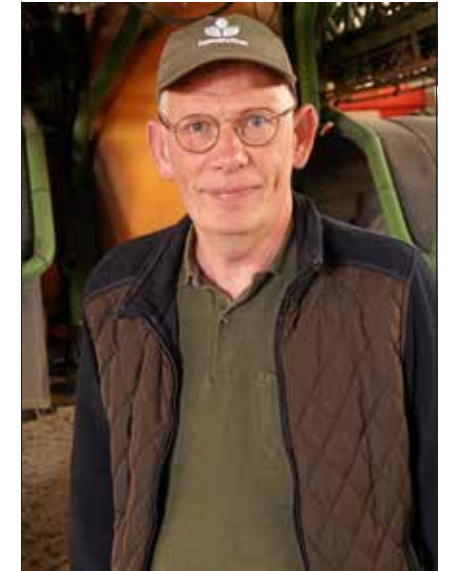
– Det kostar oerhört mycket om potatisupptagaren står stilla i säsong. Det är tre personer som står stilla, den som kör, den som står på maskinen och den som kör följevagn. Och en av dem kanske kan skruva på maskinen.

Erik Jansson

DRIVER KÄRRFÄSTEGÅRDEN i Vittskövle, söder om Kristianstad, med totalt 900 hektar växtodling. Erik Jansson har två anställda i sitt företag och sköter driften i samarbete med pappa Mats Jansson, som dock är på väg att trappa ner sitt engagemang.

ODLAR DRYGT 200 hektar stärkelse- och chipspotatis, 70 hektar sockerbetor, spannmål och oljeväxter.

Jakob Söderberg

VD FÖR FARMERS FIRST, som driver e-handel med reservdelar och tillbehör till maskiner och redskap. Bolaget vill skapa en digital marknadsplattform för maskiner och redskap där lantbrukaren ska kunna köpa sin maskin direkt från tillverkaren.

JAKOB SÖDERBERG har tidigare arbetat inom rådgivningen till lantbruket hos Växa, LRF Konsult och SLAs analysgrupp (numera Gröna arbetsgivare).

För att minimera risken för stillestånd försöker han hålla sig med hyfsat ny potatisupptagare och byter till en ny maskin efter tre år. Förra året investerade han i en andra upptagare, den var begagnad och står delvis i beredskap om något skulle hända.

– Vi har potatis på en del stenig mark. Drar du i en sten och kröker bilen så går en halv dag i verkstaden. Går en maskin sönder kan vi köra med den andra, behövs det kan vi köra med båda. Var det värt det? Den begagnade maskinen gick på en halv miljon med lite reparationer. Med dagens ränta hade det förstås varit skönt att ha de pengarna på kontot i stället men samtidigt tror jag inte maskinen sjunker så mycket i värde. Så länge jag håller den i ordning kör jag hyfsat billigt med den. Det känns skönt i själen att ha den maskinen även om den kostar lite, resonerar Erik.

Jakob Söderberg nickar instämmande:

– Man kan räkna på läglighetseffekter hit och dit men ofta är det en magkänsla, säger han.

– Ja, det är sista grejen som gör att man får ihop kalkylen, säger Erik Jansson. 🍷